

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

ELS PLANTEJAMENTS DEL SISTEMA
EDUCATIU ALS INICIS DE L'ESPANYA
LIBERAL. (1833 - 1857).

REPRODUCCIÓ DE LA COPIA ORIGINAL DE LA BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

TOM - I

BARTOMEU MULET TROBAT
PALMA, JULIOL - 1989

i científica. La mesura centralista, creia J. Balmes, significava la degradació de les universitats de províncies, i assegurava a la Universitat madrilenya una influència excessiva.

La centralització queda expressada molt bé quan es parla que el nomenament del rector fet pel govern no contempla cap tipus d' Autonomia universitària, per a Jaume Balmes:

"El nombramiento de rectores, reservado exclusivamente al gobierno, y la intervención de los jefes políticos, que puede extenderse mucho según lo prevenido en el artículo 137, esclaviza las universidades y demás establecimientos de enseñanza de un modo desconocido hasta ahora, llevando la centralización a un punto innecesario para el buen orden y adelanto de la instrucción pública.

El rey nombra directamente al rector; éste propone los decanos de cada facultad, cuyo nombramiento corresponde también al rey; el rector manda en toda la universidad; el decano en la facultad respectiva; todo se hace en Madrid o procede de Madrid: y como si no bastasen tantas ligaduras, los jefes políticos tienen el derecho de inspección sobre todos los establecimientos de instrucción pública de sus respectivas provincias" (126)

Probablement les afirmacions de J. Balmes eren molt interessades des de la seva condició de prevera, perquè veu com la intervenció estatal mirà en contra de la llibertat i privilegis de l'ensenyança eclesiàstica, però també és veritat que es legitimava el desenvolupament de la màquina burocràtica de l'administració central per dirigir i controlar tot el sistema educatiu, l'autonomia escolar quedava molt limitada.

En contraposició a aquestes trobam les d'Antonio Heredia, que creu:

"...el hecho es que influyó eficazmente en la enseñanza y fue considerado por los Gobiernos posteriores como un texto fundamental al que había que acudir invariablemente para acometer los reajustes que el paso del tiempo aconsejaba introducir. La razón de ser de tanta influencia está-creo- en el carácter integral e intermitente de su factura.

La intención profunda del plan era precisamente ésa: acabar con la interinidad, llevar a cabo...- el arreglo de las enseñanzas intermedia y superior". (127)

En realitat hem de considerar que administrativament parlant la seva incidència fou no gaire despreciable.

Quan Cea Bermudez, després de la mort de Ferran VII, va quedar confirmat per a la Regent Maria Cristina en el seu lloc, i Xavier de Burgos, funcionari altement col.laborador en l'estructuració del nou model d'Estat, va ocupar el nou Ministeri de Foment, va esser el moment per impulsar la transició cap un nou model territorial de la divisó administrativa de l'Estat espanyol en províncies. Esdeveniment importantíssim per comprendre la dimensió centralitzadora de les intencions oficials per aconseguir controlar l'avanç de la monarquia de la mà dels liberals.

Per a Antonio Viñao Frago aquest moment afectava al sistema educatiu amb els següents termes:

"... la llamada a Javier de Burgos en octubre para ocupar el nuevo Ministerio, a quien correspondería completar legal y practicamente el esquema de funcionamiento (nombramientos de agentes y reparto territorial para el ejercicio de sus atribuciones) a través de dos Reales Decretos de 30 de noviembre, uno, "mandando hacer la división territorial de España en provincias", y otrs, "disponiendo los subdelegados y demás empleados de Fomento que ha de haber en las provincias", y la Real Orden de 29 de diciembre de 1833 "sobre la junta, establecimiento y gobierno de los subdelegados de Fomento". Por lo que respecta a instrucción pública, aparte los aspectos generales de la administración, la "Instrucción" a los Subdelegados que acompañaba a la Real Orden de 30 de noviembre de 1833 no iba más allá de llamar la atención sobre la atención de desarrollar y extender la enseñanza primaria, así como sobre la conveniencia de crear algún periódico provincial para la difusión de ideas utilitarias y productivas (reminiscencia ilustrada), y apoyar y promocionar las academias, sociedades científicas y literarias y

sociedades económicas en cuanto instrumentos favorecedores de dicha difusión de vigilancia y protección de la instrucción pública en la provincia, que unos meses más tarde, por Real Orden de 20 de marzo de 1834- poco antes de la salida de Burgos del Ministerio, que se produciría en abril". (128)

De totes maneres el nivell d'efectivitat centralitzadora de les reformes liberals no passaven a d'esser administratives, i que col·locarien el control i inspecció dels centres docents als Governadors civils. (129)

Tot això obeïa a una organització jaraquitadora per poder executar les funcions preceptives, ja que es cercaria la centralització de manera unidireccionalment via Diputacions provincials i Ajuntaments, des del Ministeri corresponent i de la Inspecció general. (130)

El setembre de 1834 es reestableix la Direcció general de d'Estudis instrument, també de control institucional liberal, però no va passar d'esser una eina burocràtica poc efectiva i l 1 de juliol de 1843, queda eliminada. Aquesta recuperació és decretada per Gomez de la Serna, amb els següents termes:

"1º Que las atribuciones gubernativas de la Dirección general de estudios se incorporen al Ministerio de la Gobernación de la Península; 2º Que las atribuciones consultivas se sometan a un consejo numeroso, compuesto de profesores acreditados en todos los ramos del saber humano y de personas notables por su ilustración y conocimientos en la ciencia del gobierno; 3º Que los fondos propios de la instrucción pública, así como la recaudación y distribución, se pongan bajo la inspección de una junta compuesta de individuos interesados en su fomento y conservación, y que los pagos de hagan con igualdad y sin particulares afecciones". (131)

Era una manera de passar poc a poc les ensenyances i l'economia pel control del poder central de manera jaraquitzada i feia dependre els organismes corresponents a la Instrucció pública del Govern central de manera rígida. Organització que incidiria d'una manera determinant en el futur per facilitar no tan sols el control del sistema educatiu sinó intentar la seva instrumentalització en favor d'un model educatiu facilitador del seu model social.

Dins aquest context de centralització cal indicar que són els moderats qui més pogueren implantar una política més determinantment centralista, en el sentit que assenyala Raimond Carr quan diu:

"La convicción de los moderados de que el orden era consecuencia de una centralización uniforme y de un firme control gubernamental en nada se evidenció tan claramente como en el sistema educativo que crearon y que continua siendo, en sus aspectos esenciales, el de España actual. Las universidades- cuyos primeros rectores fueron los gobernadores civiles "con las espuelas puestas"- y las escuelas habrían de ser controladas por el Estado; la Universidad Central de Madrid se convirtió en la única fábrica de grados superiores ... En realidad las ideas de los moderados no eran "ni liberales ni ultramontanas, sino regaistas y civiles", El pensamiento era un instrumentum regni. Así, en los años cincuenta, los liberales extremados hallaron en la universidad centralizada una máquina excelente para propagar ideas que contradecían la vía media moderada; cuando las implicaciones políticas estuvieron claras, los gobiernos moderados emplearon el control estatal para negar la "liberatio de cátedra", el derecho de los profesores, como funcionarios civiles, a predicar la heterodoxia en un Estado católico". (132)

I els liberals més radicals també volgueren aprofitar aquesta estructura centralista per dirigir el seu reformisme i divulgar els seus plantejaments ideològics i socials. Evidentment es va evitar una excessiva ingerència de l'Església

El marc legal a l'Educació, conseqüència de la política estatal i la situació a nivell general de la política educativa oficial, en la seva explicació, pot quedar resumida per les referències que a continuació assenyalam de l'article de Vicente

"Notas históricas sobre la constitucionalidad de la enseñanza en España (1808-1977)", (133) que ens presenta les característiques de la legalitat educativa des del començament del segle XIX fins avançat el segle XX, però que aquí concretament ens interessa el que ens diu de la primera meitat del segle XIX només fins a la Constitució de 1845 i la reforma educativa de Pidal-Gil de Zárate, fixant-nos també, des de l'Estatut Reial de 1834, amb la Constitució de la Monarquia de 1837.

Situa el començament del constitucionalisme a partir de l'Estatut de Bayona (1809), imposat per Napoleó, però que no s'arriba aplicar. L'Estatut Reial (1834) i la Constitució de la Monarquia Espanyola (1837), segons aquest mateix autor resultaren efímers, degut a que eren fruit d'un pacte constitucional per sortir del pas i arribar a un consens que facilités la governabilitat de l'Estat espanyol. La Constitució de 1845 que va esser fruit de la iniciativa dels moderats, considera que no va tenir massa continuïtat, però va aconseguir més aplicabilitat que d'altres posteriors com la de 1856.(134).

En tot això he d'assenyalar un punt de mira constant en els constitucionalistes del segle XIX: la Constitució del

1812 o de les Corts de Cadis, sobre tot pels liberals més radicals. Aquesta dedicava el títol IX a la Instrucció pública, amb la lloable intenció que:

"En todos los pueblos de la Monarquía se establecerán escuelas de primeras letras, en las que se enseñará a los niños a leer, escribir y contar, y catecismo de la religion catolica, que comprenderá también una breve exposicion de las obligaciones civiles". (135)

Encara que la religió catòlica hi és present, es veu la intenció que els afers d'Instrucció pública sien al marge d'altres tipus de poder, com l'Església. I més envant s'indica que:

"El plan general de enseñanza será uniforme en todo el reino, debiendo explicarse la Constitucion política de la Monarquía en todas las universidades y establecimientos literarios, donde las ciencias eclesiásticas y políticas". (136)

A més del principi d'uniformització d'ensenyança, és un intent de possibilitar la transmissió de les noves idees constitucionals i polítiques a través del sistema educatiu, per a conduir i inspeccionar els sistema escolar es proposava la Direcció General d'Estudis, que seguirà les directrius del Govern, inspeccionarà la Instrucció pública; les Corts seran les que regularan els plans i els estatuts especials de la Instrucció pública, eren un principis adients per aconseguir el control del sistema escolar per part del Govern. (137)

No tan sols es tenien presents aquests principis, sinó que posteriorment a l'aprovació de l'Estatut Reial (1834) al

període que estudiam, entre el 12 d'agost de 1836 i el 18 de juliol de 1837, a conseqüència del motí de la Granja va esser vigent.

Però en realitat el marc legal que ens pertoca assenyalar dins l'èstapa de la Història de l'Estat espanyol és l'Estatut Reial que va publicar el Ministeri de Governació el 16 d'abril de 1834, dins la Regència de Maria Cristina (1833-1840), malgrat que a nivell d'Educació la referència a l'Educació és mínima i gens significativa a nivell de sistema escolar, de totes maneres l'Estatut Reial només va tenir vigència fins al 12 d'agost de 1836.

Formalment l'estatut no pretenia esser una Constiutció, sinó un convocatòria de Corts. Es diu que és una constitució pactada, encara que no ho fos d'una manera explícita, és una còpia de la Carta Francesa de 1814 o al manco segons M. Fraile Clivillés, hi esta inspirada i té el mateix sigificat constitucional. (138)

Referent a la Constitució de 1837, cal dir que no anomena ni una sola vegada educació, Instrucció pública o ensenyament, i es va lograr per consens entre els moderats i els liberals, encara que els liberals progressistes la redactassin. Cal dir que els liberals més radicals la trobaren reaccionària,

i que feia massa concessions al moderantisme constitucional. Aquestes divergències provocaran la ruptura en el partit progressista en dues branques, que més endavant constituiran el partit demòcrata i liberals progressistes moderats, pactistes i no pactistes. Convé indicar que tracta una sèrie de drets, com per exemple, la llibertat de la persona i de domicili, però que podia esser suprimit per llei; Garantia de la propietat; Igualtat per accedir al càrrecs públics; dret a dirigir peticions al Rei i resta d'institucions; dret a l'expressió de les idees, tant en públic com en privat. (139)

Tampoc se'n fa menció a l'Educació a la Constitució de 1845, dominada pel moderantisme de Narváez (2 de maig de 1844 al 12 de febre de 1846), i que resultava més conservadora que la de 1837, ja que els moderats dominaven les Corts, si bé els liberals pactistes escindits del partit progressista i juntats als moderats incidiren en la redacció del Pla General d'Estudis, Pidal-Gil de Zárate, del setembre de 1845, que definirà les línies educatives del moderantisme fins al setembre de 1857, malgrat no fa més que a l'Ensenyança Secundària i a la Universitària. (140)

En aquest marc general s'havien de desenvolupar les lleis, decrets, circulars, que reusassin els afers educatius, amb les corresponents discussions a les Corts, i rodejades de les lluites pel poder i ideològiques entre les diverses famílies polítiques.

La majoria d'autors que tracta el tema del procés legislatiu es va dur a terme en un ambient d'inseguretat política i vaivéns més o manco continuats, i la primera obra legislativa del segle XIX que fou la Constitució de Cadis de 1812, només va significar el plantejament per a considerar necessària l'elaboració d'un Pla general d'Instrucció pública, i que va arribar quan la Comissió corresponent baix de la direcció de J.M. Quintana en forma de: "Informe para proponer los medios de proceder al arreglo de los diversos ramos de la Instruccion pública", (141) i que va oferir, uns principis estructurals per al posterior camí legislatiu en el camp de l'Educació.

També existeix una altra coincidència que es manifesta en els autors, la lamentable situació en que es trobava el sistema educatiu, quan moria Ferran VII i els liberals es disposen a conquistar al poder polític, després d'una primera experiència legislativa del temps del trienni liberal el Reglament General d'Instrucció pública de 1821, (142) era el tercer ~~assalt~~ al poder dels liberals, segons A. Alvarez Morales a "precedentes de la Ley Moyano", (143) però crec, com ell diu, que fou el definitiu, pel que explicarem en la relació amb les lluites polítiques, aquí no pretenim més que situar l'Educació dins el marc legislatiu.

Encara a 1836 s'insistia en la necessitat d'un pla general d'Instrucció pública, i són els moderats que volen expressar

la seva voluntat, legalment parlant, d'organitzar l'Ensenyança de manera oficial, i el Cap de Govern Istúriz el promulga i el Duc de Rivas com a ministre de Governació el firma i el promulga per decret sense passar per les Càmares legislatives, sense entrar en vigència ja que el cop d'estat progressista va obligar a dimitir el Govern presidit per Istúriz. De totes maneres cal dir que la seva influència va esser més que res a nivell de posteriors projectes legislatius, en concret la llei Moyano (1857).

L'Educació, com ja hem afirmat, no figura contemplada a la Constitució de 1837, però sí que passa la pilota legislativa en matèria d'Educació a les Corts,(144) i els moderats es decideixen presentar a les Corts la Discussió d'una llei general d'Instrucció pública. Aquesta llei, el Pla Provisional de juliol de 1838, respon als interessos dels moderats, i segons M. de Puelles Benitez, reproduïx literalment, a vegades el Pla del Duc de Rivas sobre l'ensenyança primària. (145) Fins i tot el Senat la va considerar massa avançada pel seu caràcter centralista i estatalista.(146) Circumstància que va fer que el Govern retiràs el Projecte.

Fins aquí el panorama no és gens alagador, al manco en vistes a una continuïtat legislativa, fins ara tot són passes en fals, segurament per la inestabilitat política que es vivia, i les continuades alternàncies en el poder.

No manco encoratjador és el període que s'opera a continuació durant la Regència d'Espartero (1840-1843), per ventura també fruit de les contradiccions manifestades en el liberalisme dominant a l'Estat espanyol, que aspirava, segons ens indica Eloy Terron, a fer-ho tot des del poder, era una continuació del Despotisme Il·lustrat. (147)

A. Alvarez Morales ens assenyala, en relació en el procés legislatiu d'aquest període, que el projecte de llei de 1841 (Pla Infante) tampoc no va tenir sort ja que el Govern que l'havia proposat a les Corts va caure abans de discutir-se, i es va retirar. Quan Espartero cau s'arxivà definitivament aquest projecte de llei, i quasi simultàniament es proclama la majoria d'edat d'Isabel II, arriba al Govern el general Narváez com a President del Consell de Ministres. (148)

Narváez era partidari de dur a terme les reformes legislatives corresponents, via decrets. Això feia que tengués més poder de maniobra legislativa però manco participació dels representants dels poders públics.

Segons A. Viñao Frago en aquesta època, entre 1833 i 1845, es dóna la fase més creativa de tot el segle XIX. (149) La Llei Pidal-Gil de Zárate es pot considerar com a la culminació d'aquesta primera etapa que estudiam, i suposa la consolidació de la política dels moderats centralista i uniformitzadora.

D'aquesta opinió 'és Antonio Alvarez Morales, ja que considera que s'arriba al punt més alt de nacionalització i centralització li-

beral, encara que crec que aquesta afirmació s'hauria de matitzar i indicar que aquesta expressió seria vàlida des de la concepció liberal reformista, doctrinari, moderat, o si considerem que a tota aquesta època se la denomina liberal. (150)

L'estatalització paulatina que s'anava consolidant, al manco legislativament parlant, es pot considerar, en termes generals, determinant en el procés de secularització, probablement en un moment en que l'Església no va tenir els reflexos suficients per retallar la paulatina acaparació de l'Estat del control sobre l'Educació.

Cal senyalar però que des del punt de vista de la Instrucció primària, el Pla de 1845, no és significatiu, ja que es considerava valid el Reglamento de Escuelas Públicas de Instrucción Primaria de 26 de novembre de 1838. (151) També és important recordar que el 1843, mitjançant una Reial Ordre de 15 d'octubre de 1843 es va publicar el "Reglamento orgánico para Escuelas Normales de Instrucción primària".

Finament hem de fer notar, que amb el Pla Pidal-Gil de Zárate, els moderats aconseguixen una fita important en la configuració d'un model d'Instrucció pública, perquè amb ella quedaven regulats tots els nivells educatius sota la tutela de l'Estat a l'estil francès o napoleònic, i que va perdurar fins a l'aprovació de la Llei Moyano a 1857.

1.2.- Una segona època. (Del Pla Pidal-Gil de Zárate 1845 a la Llei Moyano 1857)

Segons opinió de José Luis Comellas, el segle XIX espanyol, dins la succeció dels fets i situacions històriques, presenta èpoques en contingut homogeni, una d'elles és l'anomenada dècada moderada. Ara bé aquí ja estam introduïts pròpiament en aquesta època, per raons metodològiques, ja que hem de compaginar, científicament parlant, l'anàlisi històric - educatiu amb el de la dinàmica històrica global a l'Estat espanyol. (152)

De totes maneres, podem indicar que en el seu conjunt la dècada moderada, en la línia de José Luis Comellas, conforma una època relativament extensa i uniforme, i diferenciada de l'anterior i posterior. (153)

Per a Seco Serrano, a Mesonero Romanos. El escritor y su medio social, encara que és considerada com el centre de l'era isabelina, no és suficientment coneguda per establir valoracions rotundes. (154) Del que el mateix Comellas en dedueix que és l'època més mal coneguda de la Història Contemporània. (155)

De totes maneres es reconeix que l'època moderada ja no té el mal cartell d'èpoques passades pels historiadors, i cita a Jaume Vicens Vives: Aproximación a la Historia de España, que malgrat la considera "gris" des del punt de vista polític,

s'ha de reconèixer un esforç considerable per organitzar l'administració del país, equipar-lo industrialment i educar-lo a l'europea.(156) Això vol dir consolidació del procés de centralització estatal-administrativa, la introducció del mecanicisme industrial i aixecar els ànims dels obrers en contra dels burgesos a les ciutats grans, especialment a Barcelona, i educativament consolidar el model de Gil de Zárate (Pidal-Gil de Zárate 1845).

Secularització, estatalització, dins un Estat burgès, era el seu ideal, per això considera important la consolidació de la Segona ensenyança dins el model educatiu, que consolidaria el paper preponderant de les classes mitjanes a la vida social de l'Estat-nació.

Però que ens conduiria en una reacció anti-estatalista, i a favor d'una més gran maniobrabilitat de l'església en el món de l'educació a partir del Concordat de 1851 fins a la revolució de 1854.(157)

A partir del Concordat de 1851, A. Viñao Frago, considera: que:

"...En esta breve fase cuya expresión legal es el Plan de 1852, se frena el crecimiento de la enseñanza pública i crece la intervención y control eclesiástico. el Bienio progresista (1854-1856) representa la antítesis (vuelta de los auntos de instrucción pública desde el Ministerio de Gracia y Justicia al de Fomento, política restrictiva respecto a los Seminarios Conciliares) y los años 1856-64, bajo los moderados y la Unión Liberal, un intento de síntesis, que tiene su expresión en la Ley Moyano de 1857, cuyos debates parlametarios mostraron la profunda división del partido moderado en torno a los derechos de intervención y control de la Iglesia en la enseñanza y el alcance de la libertad de cátedra". (158)

Però d'aquests aspectes ja en parlaré més envant, ara ens toca situar l'època des del punt de vista més general, segons les condicions polítiques, socials, econòmiques i culturals. Econòmicament parlant, en J. Vicens i Vives a Industrials i Polítics, considerava, per exemple, que Catalunya en el període que va de 1845 a 1852, a les indústries tèxtils les inversions al comerç reprenen una fortíssima volada. (159)

Recordem també que és en aquesta època que a Catalunya es prepara el terreny per consolidar la infraestructura de transports que faciliti el seu desenvolupament econòmic, especialment del comerç, que ja havia començat allà per a 1843. En aquest any la Societat de Diligència de la Coronilla de Aragón, que dominarà el transports de Barcelona a València i de Barcelona a Madrid, i es constitueix l'Empresa de "Vapores por el Ebro", moviment que possibilitaria que el 28 d'octubre de 1848, s'inauguràs la línia ferroviària de Barcelona a Mataró, que havia estat concedida a la seva construcció a J. Roca i Roca el 23 d'agost de 1843 en representació de la societat "Caminos de Hierro de Barcelona a Mataró". (159 bis)

Aquesta experiència fou un èxit i la "companya dels Camins de Ferro del Nord" va aconseguir una sèrie de concessions ferroviàries. I el 1855 arribaria la Llei que regulava aquestes iniciatives i els estimulava.

Iniciatives que s'estengueren a altres indrets de l'Estat, i facilitarien el desenvolupament de la idea del mercat nacional espanyol.

De totes maneres, moltes zones quedaven fora d'aquest radi d'acció econòmica, i a pesar d'aquest intent l'economia a l'Estat espanyol continuava essent essencialment agrària, el retard serà significatiu en relació als països europeus més avançats.

Pareix que malgrat això es fan esforços per aconseguir impulsar l'anomenada modernització a l'Estat espanyol, però també es veritat des d'aquest punt de vista de modernització Catalunya aconseguia un cert avantatge, ja que la classe empresarial catalana lluitava per crear una base industrial en el seu país. Per altra banda veim com els governs progressistes per oferir les basses polítiques i legislatives per impulsar la industrialització i tecnificació. Però amb un cost social pels obrers, que eren els que en definitiva havien de possibilitar la dita modernització.

Els esforços, al manco des del punt de vista legislatiu i oficial, no es produeixen a la dècada moderada, sinó durant el Bienni progressista (1854-1856). (160)

Un exemple diferenciat del de Catalunya Principat és el de Mallorca, que malgrat tot aquesta dinàmica que es genera en aquesta època de recuperació econòmica, cal dir que la industrialització no hi arriba, es conserva una economia eminentment agrària de subsistència, però la demografia a Palma augmenta considerablement entre 1845 i 1857, la recuperació del comerç

marítim es conseqüència del període immediatament anterior a partir dels anys trenta, pensem per exemple que el ferrocarril no arriba a Mallorca fins els anys 70, i això és un punt de mida del seu endarreriment vers la societat industrialitzadora. (161)

Aquest redreçament econòmic havia d'incidir d'alguna manera a la cultura i al camp de l'Educació, però també en un endarreriment notable a remolc en gran part de les propostes reformistes del poder central.

Recordem, sinó que a 1845, l'Institut Balear s'ha d'adaptar als dictats de la llei Pidal-Gil de Zárate (17 de setembre 1845), des de la seva dependència de l'Administració central a través de la Diputació Provincial, en definitiva de la normativa educativa, uniforme, de l'estat espanyol. I com diu A.J. Colom la seva història serà la de la legalitat vigent a la resta de l'Estat español. (162)

Així com els instituts, a partir de 1845 s'uniformitzen i es converteixen els defensors de de l'ordre social burgès, i les classes poderoses se n'aprofiten, l'Escola Normal neix en una vocació més populista, per això existeix, des del poder central i els seus representants la voluntat de rebre els alumnes de tots els pobles de les illes enviats i mantinguts pels seus respectius Ajuntaments.

En aquest cas, les Escoles Normals seran un element més de la "democratització" de l'ensenyament primari i de la culturalització del poble, ja que la burgesia tindrà, durant el segle XIX, necessitat d'una mà d'obra alfabetitzada, al manco per poder participar en els seus projectes de canvis econòmics.

Malgrat el redreçament econòmic viscut a Mallorca, no acabava d'entrar a la dinàmica de la Industrialització, i la vida política també anava a remolc de les lluites que duïen a terme els absolutistes i les famílies liberals, Bartomeu Barceló ens indica que aquestes es caracteritzen pel seu mimetisme envers les tendències ideològiques de la Península i per esser patrimoni d'una oligarquia caciquil de matisos liberals moderats. S'accentua la provincialització i amb ella la castellanització. (163)

Aquest mimetisme de que ens parla Bartomeu Barceló s'havia de reflectir d'alguna manera a la recepció de les directrius educatives emanades de les Corts i de l'Administració central, al mateix temps que condicionaven el desenvolupament cultural de Mallorca. És un exemple de com la uniformització que es pretenia de forma homogènia, i com les reaccions a aquests intents des del poder resultaven diverses, fonamentalment segons la dinàmica socio-econòmica, política i cultural de cada indret.

La perspectiva dels esdeveniments al Principat a la dècada moderada ve determinada per la repressió violenta de 1844, la implantació de la Constitució de 1845, i la resta de normatives imposades des d'òptica del poder central. A 1845 es produeix la revolta a Barcelona, amb reacció en contra de la política de quintes, contra del sistema fiscal (164) La guerra dels matiners, que comença el setembre de 1846, i que es pot considerar un fenomen que es limita al Principat ja que fracasa a la resta de l'Estat espanyol. (165)

Aquest fenomen només durà fins el maig de 1849. i segons Albert Balcells, "remarca més la complexitat social i política d'aquesta revolta rural". (166) Ara bé, també és veritat que es produeixen a altres indrets de l'Estat espanyol, encara que no del mateix signe, un exemple n'és l'aixecament de 1846 a Galícia. (167), que volia significar una revolució des de la sobirania popular i des de la mateixa Galícia.

En general, es pot afirmar que la inestabilitat política d'aquests moments va provocar una inestabilitat econòmica, que es frena ~~devers~~ el 1850, que ja s'havia mecanitzat gran part de les indústries del filar. Degut a tal situació els obrers per a 1854 els obrers de Barcelona s'oposaren a les màquines automàtiques o selfactines.

Al mateix temps començava el Bienni progressista, a Catalunya Principat s'organitzava el moviment obrer afavorit no només pel caràcter del Govern central de Madrid sinó per un redreçament de l'economia, la demanda de telars es du a terme en un ambient d'enfrontament entre empresaris i obrers. (168) Com ens indica Miquel Izard al parlar de l'organització dels obres tèxtils que federen al voltant de la "Union de la Clase Obrera" fundada per Josep Barceló.

Les reivindicacions obreres anaven augmentant i a 1855:

"...Pel gener es va crear la federació més àmplia que la Unión de Clases, la Junta Central de Directores de la Clase Obrera, el nucli de la qual foren els obreres del cotó, i que arribà a representar a més de 80.000 obrers de Catalunya. Resultat de l'increment de la conflictes obrers fou l'ajusticiament de Barceló,

el 5 de juny, acusat sense proves de robatori i assassinat". (169)

Els empresaris barcelonins aprofitaren les circumstàncies represives del govern central per donar una passa enrera i traïren els obrers. Però la reacció d'aquests no es feu esperar i les vagues i manifestacions es generalitzaren. Es produïren un conjunt de fets que feren radicalitzar postures i que provocaren la separació entre els obrers i els liberals progressistes, i va provocar la potenciació del republicanisme federal.

Després vendria el recobrament del poder per part dels liberals moderats, en mans de la Unión Liberal i d'O'Donnell, quan l'ordre i la llibertat en nom del consens entre moderats i progressistes. (170) Data clau a tot aquest procés és el retorn al poder de Narváez d'octubre de 1856, però només va durar un any escàs.

El 1857 és un any de crisi econòmica, rebrota l'inconformisme català i obrer, s'organitza el federalisme republicà. Però, des del punt de vista del moviment obrer, cal recordar que a 1857 són abolides les associacions obreres per part del General Narváez el 31 de març. (171)

Que, per altra banda, aquest fet és un reflex de l'ambient a la política de l'Estat, encara que el Govern de Narváez va caure, i el 15 d'octubre de 1857 fou substituït pel General Armero.

1.2.1. Consolidació dels moderats al poder des de 1845 i el bienni progressista (1854-56). Moderats, progressistes i unionistes al poder, el problema, l'alternància en el poder reflectit als plantejaments educatius.

En el fons, com diu Antonio Heredia, el que estava triomfant per aquells anys era una nova actitud social, una actitud reformista, en un esperit eclèctic i moderat. (172) Naturalment aquest ambient havia d'incidir a la reforma educativa, que viurà inmers dins un constant intent dels grups polítics i socials dominats per mantenir el seu poder, i paulatinament s'anirà consolidant l'estructuració centralista i uniforme de l'administració i de l'ensenyança, i al mateix temps es viu dins un ambient d'interinitat degut a la inestabilitat política, però des de 1845 el moderantisme viu una llarga etapa fins a 1854, que li permet consolidar mínimament el seu model polític.

També significava la crisi definitiva de l'Antic règim i la possibilitat de consolidar una nova forma d'entendre la vida social, econòmica, cultural i política, encara que segons la correlació de forces dominants.

El moderantisme triomfant a partir de 1844. Però aquestes paraules només es poden entendre des del punt de vista globalitzador, encara que convé indicar que els grups dominants i controladors de la vida política eren una minoria. Els canvis no són uniformes per a tot l'estat, perquè cada comunitat regional reaccionarà de manera diferent davant la dinàmica sòcio-política

del moment, i per tant el canvi socio-polític, que es generava des del poder central, no va arribar a ésser tan profund com en principi es desitjava des de la cúpula del poder, i pel que, en línies generals, el balanç d'aquesta època (Dècada moderada) consider que és de reformisme conservador.

El pacte sócio-polític i econòmic funcionarà entre la burgesia i l'aristocràcia, el negoci serà una de les característiques que definirà els pactes entre els diversos poders de l'època, i no tan sols des del punt de vista econòmic, sinó polític i social.

La burgesia, ja no es preocupa tant per la revolució, sinó per consolidar la seva posició, especialment des del punt de vista econòmic. Naturalment aquests aspectes incidiran forçosament en el desenvolupament de la política educativa. Ara bé, impedir no vol dir que fossin els mateixos burgesos, implicats a l'educació, que col·laborassin a conformar el cos legislatiu del sistema educatiu, sinó que aquestes circumstàncies possibiliten a certs sectors minoritaris de buròcrates i intel·lectuals a encarrilar la reforma segons els interessos de les classes mitges dominats, però donant-li un caire populista en el cas de l'educació de pàrvuls i de la Instrucció primària.

La banca, el sector naval, la indústria, pareix que entre 1844 i 1857 té un revulsiu, però sense anar més enllà d'un relleuament econòmic, tot seguint els corrents econòmics dominants a nivell de l'Europa més avançada.

La Constitució de 1845, proclamada el 23 de maig d'aquest mateix any, que significa el punt de partida legal de la consolidació en el poder dels moderats, no pretenia ésser una llei fonamental de nova planta, sinó una simple reforma constitucional, i seguia la mateixa filosofia que la Constitució de 1837, però si la Constitució de 1837 estava inspirada des del partit progressista, els matisos eren inspirats pel partit moderat. (173)

Aquestes matisacions i a vegades omisions, com les que ens indica José Luís Comelles, que malgrat tot, resulten importants, com per exemple: desapareix qualsevol alusió al principi de Soberania nacional el que significa desconsideració de la Sobirania popular, i recolzament de la Monarquia; es declara la unitat religiosa a tot l'Estat; es regula la llibertat d'impremta de manera restrictiva; es suprimeix la Milícia Nacional, ja que es suprimeix **en el** títol XIII. (174)

Amb el reforçament de la Corona en perjudici de les Corts, els moderats pretenien que el Govern no tingués cap entrebanc perillós des d'allà, i a on la Camara Alta pretenia ésser un pont d'equilibri entre la Corona i la Càmera baixa. De totes maneres tant Miguel Artola (175) com Sánchez Agesta (176) han analitzat aquest procés polític que s'organitza des del constitucionalisme monàrquic i a on la Corona es converteix en l'organisme més estable del marc polític.

Els ministres i els governs no es limitaren a ésser

comparses de la Corona sinó que compliren funció política i de govern amb la voluntat de impulsar l'ordre intern de l'Estat. (177)

Però també és veritat que a partir de la dimissió del General Narvaez l'11 de febrer de 1846, s'inaugura una època de Governos efímers, això va obstaculitzar la continuïtat en el poder. (178) I era el principi d'una sèrie de crisi del partit moderat, però Narvaéz retornaria al poder des de 1847 degut al temor dels moderats a perdre el poder des de la inestabilitat política, que provocava la seva pròpia confusió interna.

La Dictadura de Narvaéz va durar, aproximadament, tres anys i tres mesos, es va haver d'enfrontar, segons Casimir Martí, a una crisi econòmica a finals dels anys quaranta. Amb les seves bones relacions amb Pius IX prepara el Concordat de 1851 i va acabar amb les lluites amb els carlins. (179) I a 1847 es produeix la seva dimissió.

El decurs dels esdeveniments, exceptuada la breu estada en el poder de Cleonard, feren que Narvaez retornàs com a cap de Govern, però el 10 de gener de 1851 la Reina es veu obligada a acceptar la seva dimissió. (180)

De totes maneres no és la mèva intenció fer una descripció exhaustiva i erudita dels esdeveniments, però si és convenient assenyalar els trets més significatius que marcaren l'evolució històrica d'una societat molt diversificada.

Feta aquesta puntualització, cal essenyalar a continuació que l'arribada al poder de Bravo Murillo es du a terme en un moment en que la crisi del partit moderat s'accentuava

i a pesar del que va tenir una sèrie de realitzacions brillants, segons ens indica Casimir Martí, quan afirma que:

"...como la firma del Concordato (11 de mayo de 1851, aunque tiene vigor de ley desde 17 de octubre del mismo año), la consolidación de la Deuda pública (13 de septiembre de 1851...). El propósito más ambicioso de Bravo Murillo fue el robustecimiento del poder ejecutivo contra el parlamentarismo a ultranza. Las primeras consultas las realizó Bravo Murillo a partir de mayo de 1852. El plan, en realidad, comportaba una nueva Constitución, que Bravo Murillo concebía como un texto breve y una serie de leyes orgánicas anejas..." (181)

Projecte que no va agradar a personatges importants de les files del partit moderat, entre ells hi ha Narváez. El que va provocar que Bravo Murillo hagués de disoldre l'assemblea parlamentària i va convocar eleccions dia 1 de març de 1853. (182) Circumstàncies que provocaren la dimissió de Bravo Murillo, ja que sector del moderantisme s'havien juntat amb els liberals progressistes.

A continuació les circumstàncies faciliten la Vicalvarada el 1854 (Vicálvaro), malgrat es duqués a terme sense ordre ni concert. En aquest moments apareixen en escena personatges com el republicà català Francesc Pi i Margall, que incitava a la revolució als obrers.

Però, segons ens indica Jaume Vicens Vives, les forces conservadores (aristocràcia, burgesia i clergat) boicotetjaren l'ideari del 1854, el que va provocar l'aparició d'un nou partit, la Unión Liberal, afí als moderats. (183)

Tant és així que quedaven definits quatre partits: Moderat (Narváez i González); Unión Liberal (O'Donell y Serrano);

Progressista (Espartero, Olozaga i Prim); Demòcrata (Castelar i Pi i Margall). (184)

I així s'arriba a 1857, any de crisi a Europa, i que arriba de rebot al Continent, i al Principat s'accentuaren les revoltes obreres, i el mal estar social no aminorava, ja que les actituds mantingudes per personatges com Francesc Pi i Margall a Barcelona, o la de Simó Badía (Eco del Obrero) català a Madrid, no bastaren per conscienciar als governants del Bienni Progressista, ni els empresaris catalans oferiren solucions a la problemàtica plantejada per l'associacionisme obrer. Era el moment del triomf del moderantisme, un exemple n'és la Llei Moyano del 9 de setembre de 1857. És la culminació, legislativament parlant d'aquesta època a nivell d'Educació.

De les condicions de vida de la classe obrera, per confirmar les afirmacions anteriors ens troban testimonis mèdics i estadístics de l'època, per una banda ens trobam amb el testimoni del Dr. Pere Felip Monlau: Higiene Industrial. ¿Qué medidas puede dictar el Gobierno a favor de las clases obreras?. (185) publicat a 1856, i la proposta del Dr. Joaquim Salarich: Higiene del Tecedor ó sea medios físicos y morales para evitar las las enfermedades y procurar el bienestar de los obrenos ocupados en hilar y tejer el algodón. (186), publicat a 1858 i per altra banda el treball d'Ildefons Cerdà amb el seu conegut apèndix: "Monografía estadística de la Clase obrera de Barcelona". (187), que és pròpiament el primer treball d'investigació descriptiva i sociogràfic que es publica a

l'Estat espanyol dedicada a la problemàtica obrera, molt semblant al treball de le Play, i on presenta les reivindicacions salarials proposats pels obrers des de la vaga general de 1855.

A propòsit d'aquestes afirmacions, no podem oblidar, que durant la dècada moderada, caracteritzada per la repressió del moviment obrer, especialment el català, afavoridor de les condicions de les iniciatives empresarials de la burgesia en detriment de la movilització obrera, el que explica que sectors de republicans federals, demòcrates, i carlins lluitassin plegats a la guerra dels matiners (1846-1848).

En tot això hi ha una data clau que és 1848, que representa un moment culminant a la Revolució Burgesa, a nivell d'Europa, especialment a Catalunya es va convertir en una època de por de part de la gent benestant i d'ordre, però prest va esser controlada la moguda obrera i estudiantil.

El darrer accés al poder dels liberals progressistes (1855-1856), augmenta la conflictivitat obrera, i el moviment obrer es polititza, com ja hem indicat i també els cap-devaners són reprimits. I a 1857 els progressistes no foren capaços ni d'aprofitar el malestar produït per la crisi, com ens indica Sánchez Albornoz:

"...ni los progresistas ni Espartero eran revolucionarios, por más que las masas los visualizaran como tales. El progresismo quedó encerrado en una contradicción que no tuvo en ningún momento viso alguno de resolverse de una manera distinta de como se solucionó. O se cortaba los cuadros del partido que unánimemente se manifestaron en defensa del

del derecho sagrado de la propiedad, o se cortaba de las masas. Habida cuenta del nivel político es lógico que la contradicción se resolviera en la forma que ocurrió". (188)

Era el retorn del moderantisme, des del moment que a 1856 Narváez recuperava el poder, malgrat el 15 d'octubre de 1857.

Des del punt de vista de mentalització i cultural, la seva reproducció ideològica es cercava a través de les publicacions periòdiques i de l'Educació. Moderats, Progressistes, Republicans, Demòcrates, Unionistes, Socialistes utòpics, ideologitzaven a través de les publicacions periòdiques molt diverses i que fan d'elles una font i un reflex important en el moment de fer un balanç dels plantejaments ideològics, morals, educatius, etc, en definitiva de model d'home i de societat.

D'aquesta època recordem sinó la introducció del socialisme cabetià a través de la Revista la Fraternidad publicada per Narcís Monturiol (1847). La quantitat de publicacions fou immensa, tant a Madrid com a Barcelona. (189)

A nivell de pensament i d'intel·lectualitat, podem destacar la introducció del Kaussisme de part de Julian Sanz del Rio a partir de 1855, (190) el resorgiment, durant la dècada moderada del pensament tradicional catòlic en la ploma de Donoso Cortés, (191) difusor de la contrarevolució, ideòleg del poder moderat des de postures dictatorials.

1.2.2. Continuïtat a la política centralista de l'Estat.

Consolidació de la política moderada i intervencionista de l'Estat a l'Educació.

El Pla de 1845, confirma definitivament l'aspiració centralista i uniformitzadora del moderantisme doctrinari, i el sistema educatiu es convertia, al manco intencionalment, en l'"espadón" ideològic de la ideologia dominant.

La Constitució de 1845 situava l'exèrcit, legalment parlant, en un lloc important d'instrument de control del procés polític, una vegada suprimida la Milícia Nacional col·locava l'exèrcit com a beneficiari de la seguretat de l'Estat i una vegada militaritzada la "Guardia civil" del Duc d'Ahumada (1844).

Quan triomfa, segons Diego Lopez, l'aliança nobiliàrio-burguesa, base del moderantisme, quan l'exèrcit competeix per encarnar la representació nacional, es fa de la Guàrdia Civil un formidable instrument de centralització. (192)

A nivell educatiu es construeix l'edifici escolar des de la centralització dels moderats, sense una oposició manifesta del progressistes ni dels unionistes, si bé va tenir una oferta d'alternativa de part dels demòcrates i federalistes. Per a Federico Sanz considera que la Centralització educativa va esser obra dels moderats, i:

"El Plan de estudios de 1845 abre una etapa en la Instrucción pública española. No hubo muchas novedades, pero se organizaron las experiencias anteriores en torno a algunos principios, a la vez que se empezaban a aplicar sistemáticamente. Uno de estos principios

fue la centralización en torno al Ministerio de la Gobernación: al Ministerio le corresponde la dirección y gobierno de la Instrucción pública en todos sus ramos, y se conservan el Consejo de Instrucción pública y la Junta de Centralización de Fondos". (193)

L'Esperit centralista dels moderats ja venia d'enrera a partir de l'organització napoleònica del model francès d'administració, però que seguia més directament el model ideat per Xavier de Burgos, és l'escola a on beven la majoria de buròcrates del partit moderat. (194)

Aquest model determinava una estructuració jeràrquica de l'Administració, des del poder central al local, a on els caps polítics eren un element imponentíssim de control i de transmissió, eren el suport i la delegació del poder central.

Aquesta forma d'organització centralista, va esser determinant en la construcció del model educatiu moderat. La seva justificació en el camp de l'Educació, no és tan sols de control, sinó que també obeeix a un afany paternalista i redentor, a l'estil del Despotisme Il·lustrat, per culturitzar el poble des d'alt, i en castellà.

Per corroborar això basta fer una lectura d'això que diu Antonio Gil de Zárate a De la Instrucción Pública en España, quan ens parla de les mesures oficials respecte al sistema d'Instrucció pública, i considera que s'ha de superar el tradicional aïllament que havia estat sumida des dels poders públics. (195)

En aquesta obra es fa una defensa del centralisme i de l'intervencionisme de l'Estat, especialment en capítol X,

titulat: "Centralizaci3n; Sistema administrativo; organizaci3n de la enseñanza; Profesorado; Libros de texto". (196) Entre altres coses ens indica;

"... la independecia en que se hallaban nuestras escuelas, su aislamiento, y lo poco que en ellas influía la autoridad suprema, fueron, entre otras, causa principal de su decadencia". (197)

I a continuació ens planteja una sèrie de problemàtiques que sorgeixen a partir de 1845, entre les que cal assenyalar es troben la regulació de que la concessió del grau de Doctor només seria possible per la Universitat de Madrid, que representava el símbol liberal d'universitat.

En aquest presentació de la realitat, de part d'Antonio Gil de Zárate, ens critica, com a contrapunt liberalitzador, les oposicions, i el nomenament de professors i catedràtics per part del Govern. Però:

"Como quiera que sea, los autores del plan se decidieron por el sistema de oposiciones; y á fin de evitar los abusos á que éstas habia dado lugar en las universidades, donde llegaron á ser una mera fórmula, se dispuso que hubiesen de celebrarse siempre en Madrid, nombrando el Gobierno los tribunales". (198)

Un altre exemple car d'aquest esperit centralista és el control i la intervenció estatal, al manco en el que es refereix a l'aprovació dels llibres de text. (199)

La creació de la Direcció General d'Instrucció pública dins el Ministeri de Comerç, Instrucció i Obres Públiques suposava un intent de coordinar la creixent responsabilitat

adquirida per l'Administració de l'Estat en temes educatius.

Antonio Gil de Zárate ho veia de la següent manera:

"El aumento de trabajo que produjo la reforma y la actividad que desde entonces se desplegó para comunicar el debido impulso á la Instrucción pública en todos sus ramos, dieron a conocer que no era ya posible atender á tantos y tan variados negocios con solo la seccion que para ellos habia en el ministerio. Necesitábase poner el fuente de la enseñanza á una persona que cuidase especialmente de ella; y que teniendo autoridad propia, despachase por sí la mayor parte de los expedientes, y diera salida al gran número de pormenores que se ofrecian, dejando solo para el Ministro los asuntos importantes, y los que exigieren forzosamente la resolucion de S.M.D. Pedro Pidal, pensó, pues, en crear una Direccion de Instrucción pública; mas poco se hubiera ganado con establecerla fuera del Ministerio, como la antigua. ..." (200)

Pedro José Pidal era Ministre de Governació, i la Direcció General ja havia estat convertida en Secció d'Instrucció Pública, i després en Direcció General d'Instrucció Pública el 13 de maig de 1846. En aquest mateix moment, Antonio Gil de Zárate va esser nomenat cap de l'esmentada Direcció, depenent de la Secretaria General del Ministeri.

Però simultàniament a aquests fets, es produïen dificultats que implicaven aquestes reestructuracions al Ministeri corresponent i per dur a terme la reforma educativa. Al manco així ho manifestava més tard, Antonio Gil de Zárate. (201)

En aquesta línia, aquest mateix personatge manifestava:

"... Esto es lo que en efecto sucedió, y o debiendose a una crisis política el nuevo Ministerio de Comercio Instrucción y Obras Públicas, nombre largo, incomodo de pronunciar, y que desde luego revelaba lo inconexo de los ramos que abrazaba, cada uno de los cuales compone en otros países un ministerio separado. Esta misma razon hizo que la llamada Secretaria del Despacho se dividiera en tres direcciones, siendo la mia una de ellas." (202)

El prohoms català i liberal moderat que va impulsar el canvi de Ministeri encarregat dels afers educatius fou el Marquès de Molins (Mariano Roca de Togores). El Reial Decret de 28 de gener de 1847 feia efectiu el canvi que desfeia del Ministeri de governació, el Ministeri de Comerç, d'Instrucció i Obres Públiques. El cap visible d'aquest Ministeri seria l'esmentat Marquès de Molins.

Aquest senyor, al mateix temps va impulsar la reforma de les Acadèmies de la Llengua i de la Història. També va crear la de Ciències. Però el que aquí ens interessa són els canvis que va programar referents a la Instrucció Pública, encara que fossin qüestions de matisos, ja que no estava conforme, segons A. Gil de Zárate, amb algunes bases del Pla d'estudis vigent (1845), ja fos per impulsar un ambient favorable al control de les reformes educatives des del Ministeri, o bé per acomplir la seva obligació de revisar els afers educatius.

Per aconseguir el màxim d'objectius i encaminar la Reforma segons la seva visió va crear una Comissió que al mateix temps compliria la funció revisora del Pla d'estudis.

Malgrat aquestes mesures exposaven les bases per continuar la fixació uniformista, l'intervencionisme estatal, i l'ordre jeràrquic dels moderats.

Fins i tot la convocatòria dirigida a les persones que volguessen participar a la prosperitat de l'ensenyança, i per tal d'impulsar les millores necessàries per dur endavant el programa moderat, no foren l'any 1847 més que una repetició del pla de 1845. Amb l'agravament polític que significava la poca durada dels ministres en el seu càrrec.

Des del punt de vista del control de l'Estat, una eina important que es va crear fou la Inspecció d'Instrucció Primària a 1849. Significava la instrumentalització administrativa de l'Estat, no tan sols com a element de l'Estat sinó de vigilància de l'acompliment de la normativa estatal. Aquesta aportació moderada es du a terme mentre Bravo Murillo era Ministre.

Però segons ens indica aquesta mesura dirigida a aconseguir un control eficaç sobre la Instrucció primària era necessària perquè:

"... Recibiese el impulso constante que necesitaba y para que las medidas dictadas a su favor no quedasen reducidas a meros e ineficaces proyectos. Esta necesidad la satisfizo el real decreto de 30 de marzo de 1849 creando los inspectores, cuya institucion ha sido en todas partes la que mayor impulso ha dado a la instruccion primaria en Europa, y era preciso introducirla entre nosotros si se habían de alcanzar las mismas ventajas en punto de tanto interes para las naciones cultas.

El decreto de 30 de marzo estableció, pues una inspección para cada provincia, número a la verdad insuficiente, pero bastante para dar a conocer las ventajas de la instrucción, remediar muchos males, promover infinitas mejoras y convencer de la necesidad que habría después de aumentarlos.

Pero los inspectores de provincia , dejados a su propio impulso y sin otra inspección que los vigilase a ellos mismos, hubieran caído también en la inercia, no cumpliendo tal vez con los deberes que se imponían. Esta fue la razón que hubo para crear los inspectores generales, que, ya viajando por las provincias, ya formando en el Ministerio una comisión consultiva o auxiliar, pudieran prestar eminentísimos servicios."

(203)

En aquest ambient Bravo Murillo aprova el Reial decret de 15 de maig de 1849, on es reglamentava les Escoles Normals d'Instrucció primària i per Reial ordre de 9 de setembre de 1850 es va aprovar el reglament de l'Escola Normal Central de